

Yurttaş İradesine Dayalı Bir Toplum Modeli

21. yüzyıl için sosyal demokrat bir projenin ana hatları

ERNST HILLEBRAND

Ocak 2010

- Günümüz Avrupasında siyasal orta solun kimleri ve neyi temsil etmekte olduğu artık birçok seçmen tarafından anlaşılabilir hale gelmiş bulunuyor. Sosyal demokrat gelenekler ve neoliberal esinli "reform politikası" cenderesinde kalan siyasal orta sol projesi silik bir hale gelmiştir. Avrupa sosyal demokrasisinin savunma konumundan çıkabilmesi için siyasal yönelişlerini günümüz gerçekliğiyle uyumlu hale getirmesi ve 21. yüzyıl toplumlarına uygun bağımsız bir siyasal vizyon sunması gerekiyor.
- Böylesi bir vizyon en başta sosyal demokrasinin yönelişlerindeki eksiklikleri ve tarihe ters düşen/zamanı şaşan yanları ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Burada (1) toplumsal zenginliğin dağılımına ve sosyal devlet müdahalelerinin hedeflerine, (2) dayanışmaya dayalı bir politikanın toplumsal esaslarına, (3) devletin gelecekteki rolüne, (4) sosyal demokrasinin nasıl bir insan ve toplum modeline ve (5) demokratik katılımın geleceğine ilişkin önemli sorunlar özellikle öne çıkmaktadır.
- Sosyal demokrasinin, neoliberalizmin ekonomizme dayalı insan modelinin ve tüketimciliğin mutluluk vaaadinin karşısına, egemen yurttaşlardan oluşan iyi bir toplum vizyonu ile çıkması gerekiyor. Post-produktivist dönemde insan modelleri arasında çekişmede en önemli kıstası, insanların mutluluğunu sağlayabilmek ve ekolojik açıdan sürdürülebilir bir toplum oluşturabilmek için gerekli çerçeve koşullarının hangi anlayış tarafından yerine getirilebileceği oluşturuyor.

İçindekiler

1. Giriş	2
2. Dağılım sorununun geri dönüşü	2
3. Dayanışmanın bozulma çağında sosyal politikanın rolü	3
4. Sadece "etkinleştiren" değil, aynı zamanda "etkin" bir devlet anlayışı	5
5. Ekonomizmin ötesinde: İyi bir toplum nasıl olmalıdır?	7
6. Daha fazla demokrasi talebi	8
7. Sonuç	9
8. Kaynakça	11

1. Giriş

Godesberg Programı bundan 50 yıl önce, 1959 Kasım ayında kabul edildi. Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) bu program sayesinde Batı Almanya'nın savaş sonrası toplumunun gerçekliğine ve içinde bulunduğu ruh haline uyum sağlamayı ve sosyal barışa ulaşmış demokratik bir topluma yönelik çağdaş bir vizyon oluşturmayı başarmış oldu. Godesberg Programı ile on yıl sonraki iktidara geçişin temelleri atılmış olmakla kalmayıp, aynı zamanda Batı Avrupa'daki diğer "İşçi Partilerinin" siyasi programlarını yenilemeleri için de önemli bir referans noktası yaratılmış oldu.

Bundan yarım yüzyıl sonra yine benzer bir girişimin başlatılması gerekiyor. Avrupa ülkelerinin tümünde sosyal demokrasi savunmaya çekilmiş durumda. Şu anda birçok seçmenin siyasal orta soldaki görüşlerin kimi ve neyi temsil ettiğini tam olarak anlayamadığı görülüyor. Sosyal demokrat gelenekler ve neoliberal görüşe dayalı "reform politikası" cenderesinde kalan siyasal orta sol projesi tam olarak anlaşılabilir. Siyasi partiler yeni seçmen tabakalarına ulaşmak için başlattıkları girişimlerde çoğu kez kalıcı bir başarı elde edemediler. Kaldı ki bu yolda ilerlerken geleneksel sadık seçmen tabanında ciddi kayıplar yaşandı. Bunun yanı sıra sosyal ve kültürel değişimler, ayrıca küreselleşme ve Avrupalılaşma süreçleri sol politikaların dayandığı temellerin kalıcı değişimlere uğramasına, çökmesine neden oldu.

(1) Toplumsal zenginliğin dağılımı ve sosyal devlet müdahalelerinin hedefleri, (2) dayanışmaya dayalı bir politikanın toplumsal esasları, (3) devletin gelecekteki rolü, (4) sosyal demokrasinin nasıl bir insan ve toplum modeline dayanacağı ve (5) demokratik katılımın geleceğine yönelik sorunlar Avrupa'daki sol partilerin siyasi programlarını yenilemeleri açısından -yazarın görüşüne göre- en önemli çıkış noktalarını oluşturuyorlar. Bu nedenle aşağıda ele alınacak görüşler bu beş konu üzerinde yoğunlaşacak. Elbette endüstriyel uygarlık ile gezegenimizdeki doğal yaşam kaynaklarının korunması arasında bir uyumluluğun sağlanması başta olmak üzere, önem taşıyan başka konular da bulunuyor. Kuşkusuz "ekolojik buyruk" zaten gelecekte siyasi akımların tümünü çevrenin korunmasına yönelik önlemleri doğrudan siyasi hedeflerine dahil etmek zorunda bırakacak. Dolayısıyla bu konu ideolojik bir farklılık olma özelliğini yitirmiş

olacak. Ayrıca orta sol hareketi -cinsiyet eşitliği veya uluslararası sorunların düzenlenmesine ilişkin temel ilkeler konularında olduğu gibi- savunduğu siyasi program açısından bu konuda da muhafazakâr rakiplerine kıyasla bir adım önde bulunuyor. Artık şimdiki hedef, siyasi programın diğer unsurlarının da günümüz gerçekliğiyle uyumlu hale getirilmesi ve 21. yüzyıl Avrupa toplumları için özgün bir sosyal demokrat vizyonun geliştirilmesi olacaktır.

2. Dağılım Sorununun Geri Dönüşü

Orta sol hareketinin acilen üstesinden gelmesi gereken en önemli sosyo-ekonomik sorunu sosyal sınıflar arasında giderek büyümekte olan uçurum oluşturuyor. 1990'lı yılların ikinci yarısında sol hükümetlerin sosyal devlet uygulamalarıyla yumuşatmaya çalıştıkları "embedded neoliberalism" bile düşük ve orta gelirli kesim içinde sosyal çöküş yaşayanların sayısının giderek artmasına engel olamadı. Her ne kadar diğer ülkelerde Almanya'da olduğu kadar acılı bir süreç yaşanmamış olsa da, dünya genelinde aynı temel eğilim söz konusu oldu: "En azından 1980'li ve muhtemelen 1970'li yılların ortasından beri gelir eşitsizliğinde bir artışın devam ettiği görülüyor"(OECD 2008). Bu gelişme, teknokrat reformist solun siyasetini onların menfaatlerine ve gereksinimlerine yönelik oluşturmayı vaat ettiği toplumsal "orta sınıfı" da etkiledi. Bu arada servet dağılımındaki adaletsizliğin çok daha yüksek boyutlara ulaştığı görülüyor. Tüm bu gelişmelerde asıl kazançlı çıkan kesim, gelirleri ve servetleri aşırı derecede artış gösteren ve sermaye fazlaları son yıllar içinde uluslararası finans piyasalarının spekülasyon balonunun şişmesine neden olan az sayıdaki "süper zenginler" oldu.

Bu gelişmeler ışığında orta solun ekonomi, vergi ve işgücü piyasasına yönelik politikalarını yeniden düzenlemesi kaçınılmaz hale gelmiş bulunuyor. "New Labour" politikacılarının bazı insanların "para içinde yüzmekte olması" karşısındaki rahatlığına ilişkin olarak Peter Mandelson tarafından yapılan açıklama -"we are utterly relaxed about some people getting filthy rich"- artık eskilerde kaldı. "Trickle-down" teorisi sosyal demokrat şekliyle de sonuç vermedi: Bazıları "filthy rich" olurken, diğerleri -bir ölçüde- zorunlu olarak "dirty poor" kalıyor. Yaratılan/Üretilen değerler sermaye ve emek arasındaki paylaşım sorunu yeniden siyasetin odak noktasına alınması gerekiyor. İlerici politikaların hedefi

yoksulluğun sosyal politikalarla hafifletilmesi değil, bunun yerine yoksulluğun ortaya çıkışını dağılım politikalarıyla engellemektir.

Oysa son yıllarda bunun aksine gelişmelerin söz konusu olduğu görüldü. Dağılım politikalarına ilişkin sorunlar büyük oranda orta sol politikalarının dışında bırakıldı. Sol politikaların araçlarını konu alan tartışmalar ise, “modeli” gibi sosyo-politik sorunlar üzerinde yoğunlaştı. Üçüncü Yol’un “etkinleştirici” sosyal politikası ise “Yan Etkiler Çağı”nda umulmadık siyasi sonuçlarla karşılaşılması açısından kusursuz bir örnek olarak kabul edilebilir. Söz konusu politikanın istenmeyen sonuçları, hedeflenen sonuçları muhtemelen oldukça geride bırakmış bulunuyor. İş yasalarının esnekleştirilmesi, sosyal yardımların azaltılması ve süregelen kitlesel işsizlik ortamında daha az kalifikasyon gerektiren işlerin de kabul edilmesi yönündeki baskıların artırılması ücret ve çalışma koşulları üzerinde ciddi baskı yarattı. Gücünü giderek yitirmekte olan sendikal hareketler de bu gelişmeleri engelleyemedi.

Ücretlerin gelişimi giderek verimlilikteki gelişmelerden kopmaya başladı. Bunun sonucunda işgücü piyasasının alt gruplarında normal bir yaşamı sürdürmek için (artık) yetersiz hale gelen ücretlerin giderek sosyal transferlerle (İngiltere’de tax credits olarak tanımlanan veya Almanya’da düşük gelirli ücrete desteği olarak verilen ek ödemelerle) desteklenmesi gerekiyor. İşveren tarafındaki aşırı özel servet birikimi düşük ücretlilere yapılan maddi yardımlarla halk tarafından finanse edilmiş oluyor. Gordon Brown’ un yakın danışmanlarından biri İngiltere’deki sosyal gelişmeleri kısa süre önce “We are running to stand still” olarak tanımladı. İngiltere’de reel ekonomideki değişimler öyle boyutlara ulaştı ki, İşçi Partisi hükümetlerinin 1997 yılından beri sürdürmekte oldukları sosyo-politik girişimler sadece sosyal durumun “daha da kötüye gitmesini” engelleyebildi.

Piyasa ekonomilerinde yaratılan/üretilen değer işçiler/çalışanlar ve sermaye arasındaki dağılımına doğrudan etki edebilmek siyasal açıdan elbette kolay olmuyor. Burada ekonomik düzenin korunmasına ilişkin hususların yanısıra başka faktörler de etkili oluyor: Küreselleşme, Avrupa’nın entegrasyonu, kemikleşmiş kitlesel işsizlik ve göçler bu alanda devlet politikalarının (ama aynı zamanda da sendikal stratejilerin) etkisinin belirgin ölçüde kısıtlanmasına neden oldu. Buna rağmen halen bazı siyasi girişim olanaklarının mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Çalışanların kararlara katılım haklarının genişletilmesi, çalışanların şirket gelirlerine katılımının artırılması, asgari ücret uygulamaları ve asgari ücretlerin yükseltilmesi, işgücü piyasalarının yeniden düzenlenmesi, çalışanların haklarının ve sendikal örgütlenme olanaklarının artırılması, kamu sektöründe –

özel sektör üzerinde de baskı oluşturabilecek- daha etkili bir ücret politikasına geçilmesi ve kazançların, yüksek gelirlerin ve veraset gelirlerinin daha yüksek oranlarda vergilendirilmesi gibi hususlar ciddi bir şekilde uygulamaya geçirilecek stakeholder capitalism için muhtemel çıkış noktalarını oluşturacaktır. Burada hedef, onlarca yıldan beri ücretlerin aleyhine ve sermayenin lehine gelişen büyümeye zararlı gelir dağılımını düzeltmek, verimlilik ve ücret artışı arasındaki kopuklukluğunu gidermek ve sosyal devleti yetersiz ücretlere sağladığı sübvansiyon yükünden kurtarmak olmalıdır. Dağılıma yönelik politikalarda ciddi bir hareket alanı bulunuyor: Almanya’da 2001 – 2006 yılları arasında elde edilen 202 milyar avroluk milli gelir artışının dağılımında şirket ve servet gelirlerinin payı % 85 düzeyine ulaşırken, 34 milyon ücretlinin payı sadece % 15 düzeyinde kalmıştır (Bontrup 2006: 15).

3. Dayanışmanın Bozulma Çağında Sosyal Politikanın Rolü

Orta sol politikaların çekirdeğini yeniden dağılımını düzenleyecek olan sosyal devlet anlayışı oluşturuyor: Sosyal demokrasinin en eski değeri olan toplumsal dayanışma da sosyal devlet anlayışı içinde somutlaşıyor. Ancak son yıllarda “dayanışma” anlayışının eskisi kadar kabul görmediğini, en azından farklı yaklaşımların söz konusu olduğu dikkat çekiyor. Bunun temelinde köklü toplumsal değişimler yatıyor: Endüstri çağındaki sınıfsal kimliklerin çözülmesi/parçalanması, çok sayıda yeni mesleki ve sosyal grupların ve çevrelerin oluşması; “küçük farklılıklar narsisizminin” ve altkültür grup kimliklerinin öneminin giderek artması ve insanların üretim süreci yerine tüketim sürecindeki konumlarına dayanan yeni kimlik modellerinin önem kazanmaya başlamasını bu toplumsal değişimler arasında sayabiliriz. Sermaye, mal ve işgücü (en azından AB içindeki) hareketliliği için ulusal ekonomiler arasındaki sınırların kaldırılması, ekonomik durumların yeniden yapılanmasına ve hiyerarşik açıdan yeniden düzenlenmesine neden oldu. Bu gelişme insanların yaşam ve kendilerini geliştirme olanaklarını farklı şekillerde etkileyerek, toplumun sınırların kaldırılmasından yana olan “kozmpolitler” ve bu sınırların kaldırılmasına şüpheyle yaklaşan “komüniteryanlar” olarak ayrışmasına ve bu ayrımın orta solun seçmen tabanının tam ortasından geçmesine neden oldu (Kriesi et al. 2005: 921-956; Almanya için: Neugebauer 2006). Ayrıca son yıllarda yaşanan göçler

dolayısıyla ekspanansiyel artış gösteren etnik, kültürel ve dinsel çeşitlilik, Batı toplumlarında çok farklı değerlerin, davranış normlarının ve sosyalizasyon şekillerinin günlük yaşama yansımalarına sebep oldu. Dolayısıyla artık “ortak bir kültürden” veya bir ülke halkının “ortak değerlerinden” söz etmek giderek daha yapay hale geliyor. Fransız iktisat bilimcisi Daniel Cohen’in de birkaç yıl önce yazmış olduğu gibi “post-endüstriyel toplum tanımındaki sorun ‘post-endüstriyel’ kavramından değil ‘toplum’ kavramından kaynaklanıyor” (Cohen 2006).

Orta sol politikaların geleceği açısından belirleyici nitelik taşıyacak olan husus, “dayanıma dayalı” siyasi anlayışların mevcut koşullar altında ne ölçüde kabul görebileceğidir. Batılı toplumlarda sosyal çöküş veya statü kaygısı yaşayan kesimlerde görülen anlık davranış biçimleri çoğu kez dayanışma ve işbirliğinden (yani gerçekte veya sözde mağdurların ortak siyasi hareketlerinden) ziyade, kültürel ve bölgesel ayrışma ve “alt sınıfın” çekim gücüne karşı koyma isteğidir. Bu noktada sözü edilen “alt sınıfın” kendisini etnik ve dini özellikleriyle tanımladığını da belirtmek gerekir: Nitekim Batı Avrupa’da karşılaşılan yoksulluk sorunu büyük ölçüde göç süreçlerinin bir sonucudur.¹

Ancak uygulanan politikalar da dayanışma düşüncesinin önemini kaybetmesinde önemli rol oynadı: Sermaye gelirlerinin ve şirketlerin giderek sosyal güvenlik sistemlerinin finansman mekanizmaları dışında bırakılması, yüksek gelirlerden alınan vergi oranlarının birçok ülkede sınırlandırılmış olması ve buna paralel olarak “happy few” olarak tanımlanan kesimin (örneğin Londra’da “prim-milyonerlerinin” Kanal Adaları’nda) vergisiz işlem yapmalarına büyük ölçüde tolerans gösterilmesi ve sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanının giderek daralmakta olan “normal çalışanlar” sınıfına yüklenmekte olması, söz konusu grubun sosyal sistemleri koşulsuz finanse etmekten rahatsızlık duymaya başlamasına neden oldu. Günümüzde dayanışma kavramı, Fransız felsefeci Marcel Gauchet’ nin de tanımladığı gibi, nispeten fakir

olanların çok fakir olan kesimi desteklemek zorunda bırakılması anlamına gelmektedir (Gauchet/Winock 2008: 17).

Dayanışmanın zayıf olduğu toplumlarda geçtiğimiz yıllar içinde gerçekleştirilen sosyal güvenlik reformları da muhtemelen –ilk bakışta görünenden– daha yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Bu reformlar “muhtaçlık mantığı”nın genişletilmesini temel olarak almış ve ağırlık mutlak yoksulluğun hafifletilmesine verilmişti. Buna paralel olarak “etkinleştirici” politika doğrultusunda sosyal sigorta primi ödeyen kesime sağlanan sosyal yardımlar da kısıtlandı veya azaltıldı. Bu gelişmeler neticesinde prim ödeyenlerle ödemeyenler arasında sosyal yardımlardan yararlanma açısından bir fark kalmamış olması, gerek adalet kavramına gerekse –toplumun davranışlarında hâkim olan– sosyal ayrışma mantığına da aykırı düşüyor. Burada da “nispeten fakir” kesim kendini “çok fakir” kesimden ayrı tutmak istiyor. Sosyal sisteme katkıda bulunmayanların sosyal yardımlardan yararlanması toplum olarak pek kabul görmüyor. Richard Sennett bu durumu “modern toplumların asalaklığa karşı duyduğu nefret” olarak tanımlıyor: “Toplum savurganlıktan daha çok –rasyonel veya irrasyonel olsun– haksız taleplerle sömürülmekten korkuyor” (Sennett 2004: 83).

“Liberty dies by inches” sözü çok doğru bir saptama olup, muhtemelen “solidarity” için de geçerli: Nitekim tüm bu gelişmelerde toplumsal dayanışmanın tamamen ortadan kalkmadığı, ancak küçük adımlarla ilerleyen bir dayanışmanın bozulma sürecinin söz konusu olduğu görülüyor. Bu da uzun vadede sol politikaların kabul görmesini zorlaştırıyor. Bu soruna basit bir yanıt getirmek mümkün olamıyor: Fransız sosyolog François Dubet mevcut durumu şöyle tanımlıyor: “Sosyal devletin sorunları toplumsal bütünleşmeye dayalı bir modelin ortadan kalkmasından, dayanışma öyküsünün sona ermesinden kaynaklanıyor. Dayanışmanın yeniden doğması için neredeyse dünyanın durmuş olması gerekecek...” (Dubet 2009: 131). Jürgen Habermas da bundan on yıl önce yazmış olduğu “Öteki” Olmak, “Öteki”yle Yaşamak isimli eserinde, Avrupa’da ulus devletlerin zayıflamasının ortak kimliklerin parçalanması yönündeki eğilimlerle birleşmiş olmasının, özellikle sol politikalar için esaslı bir sorun oluşturduğunu belirtmişti. “Kurgulanmış” ortak ulusal özellikler temel alınarak dayanışma düşüncesinin “ulusal bilinç” içinde siyasi açıdan gelişebileceği kültürel bir ortam yaratıldı. Ortak paylaşılan bir kimliğe dayalı, geleneksel, aynı zamanda da “koşulsuz” bir dayanışma modeline artık dönüş

¹ Miegel tarafından kurulan “Institut für Wirtschaft und Gesellschaft” tarafından saptanan rakamları esas alacak olursak, Almanya’da 1996 yılından itibaren düşük gelirli kişilerin sayısında görülen artışın üçte ikisi göçlerden kaynaklanıyor. 2006 yılı itibarıyla göçmen geçmişine sahip olan kişiler arasında düşük gelirli olan oranı % 44 düzeyinde, “yerleşik” kişiler arasında ise % 20 düzeyinde bulunuyor (Miegel/Schulte 2008).

mümkün olamayacak. Göç süreciyle ve ötekiliğin “çokkültürlülükle” açıklandığı bir politikayla oluşan heterojenlik boyutu “Eski Avrupa” sosyal devlet anlayışının sürdürülebilmesini kesinlikle kolaylaştırmayacak: Berlin Bilimsel Araştırmalar Merkezi (Wissenschaftszentrum Berlin) tarafından da belirtildiği gibi, “göç toplumlarının ne ölçüde sosyal devlet olarak kalabilecekleri, Avrupa için henüz yanıtı bulunamamış bir kader sorusudur.”² Bu boyutun uzun vadede ne denli önem taşıyacağını şimdiden söylemek çok zor. Ancak Avrupa sosyal demokrasisinin bu soruyu küçümsememesi gerekiyor. Asla sağ popülist olmayan Norman Birnbaum’un da belirttiği gibi, 1960’lı ve 1970’li yıllarda ABD’de Demokratların sosyal devleti güçlendirme çabalarının başarısızlığa uğramasında race relations sorunu önemli nedenler arasında yer almıştı.³

Avrupa’da sol hâlâ toplumlarımızda sosyal devlet konusundaki sağlam konsensusa güvenebilir. Ancak giderek aciliyet kazanan husus –ki son yılların seçim sonuçları da bunu kanıtlamaktadır– heterojen toplumların sosyal yapılarının doğru şekilde yorumlanabilmesi ve orta solun geliştirdiği sosyal devlet anlayışının değişen gerçekliklere uyumlu hale getirilmesidir. Sosyal sistemlerin kabul görebilmesi için, vatandaşların çoğunun –özellikle de vergi ve sosyal güvenlik primi ödeyenlerin– refah devleti kurumlarının yüksek nitelikli sosyal yardımlarından yararlanabilmesi ve aynı zamanda da suistimale belirgin sınırlamalar getirilmesi gerekiyor. Uyum stratejisi de bu hususa yönelik hazırlanmalıdır. Bu noktada önemli olan, kararlı bir şekilde adalet ilkesine yönelmektir. Bu da suistimalin ve free-riding’in engellenmesi ve alınacak sosyal yardımların bu sistem çerçevesinde daha önce ödenmiş olan katkı primlerine uygunluğunun dikkate alınmasını içerir (Fehr 2009; Fehr et.al. 2006: 217-221).

Bir diğer referans noktasını ise, tanınma isteğinin insan davranışlarının dürtüsü olarak taşıdığı öneme değinmiş

² <http://www.wzb.eu/zkd/mit/>; konuya ilişkin olarak ayrıca David Goodharts tarafından Prospect Magazine ve The Guardian için yazılmış makalelere bakınız.

³ Birnbaum’a göre ekonomik adalet sorununun ABD’de gündem maddesi olmaktan çıkmasında, Demokratları seçenlerin birçoğunun “sosyal dayanışmanın tembelleri -daha da beteri çoğunluğunu zencilerin oluşturduğu tembelleri- destekleme riskini içerdiğini düşünmeleridir” (Birnbaum 2003: 403; Alesina/Glaser/Sacerdoce 2001).

olan Axel Honneth’in bu konudaki görüşleri oluşturmaldır (bkz. Honneth 1994). Batı toplumlarında belirgin olan “emeğin takdir edilmesi” talebi, bireylere sağlanacak sosyal transferlerde önceden ödenmiş olan prim miktarlarının dikkate alınması gerekliliğini de içeriyor. Ancak günümüzde sosyal devlet tartışmalarında söz konusu olan “emeğin takdiri ilkesi” farklı bir ilkeyle, emekten bağımsız olarak tüm toplum bireylerinin temel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği ilkesiyle, rekabete girmiş bulunuyor. Bu “evrenselci” ilkenin giderek önem kazanmakta olması, dayanışmanın zayıf olduğu heterojen toplumlarda muhtemelen sosyal dayanışma sistemlerin kabul görmesini zorlaştıracak. Bu nedenle sosyal devlet anlayışlarında meritokratik “emeğin takdiri” ilkesine daha fazla ağırlık vermek ve böylelikle sosyal devleti toplumsal dayanışmanın bozulma eğilimlerine karşı dirençli hale getirmek siyasi açıdan zorunlu hale gelmiş bulunuyor.

Ancak bu da son yıllarda prim ödeyenlerle ödemeyenler arasındaki farkların giderek dengelenmesini sağlayan sosyal devlet reformlarına ters düşüyor. Üçüncü Yol’un sosyal devlet müdahalelerine ilişkin görüşleri de ağırlıklı olarak bu evrenselci ilkeye ve sosyal asgari koşulların güvence altına alınmasına dayanmaktaydı.⁴ Burada büyük ölçüde sembolik politikalarından da söz edildi. Hartz-IV-yasalarının münferit bölümlerine bakıldığında, kişilerin daha önceki iş yaşamlarının veya emeklerinin ve sosyal güvenlik sistemine sağlamış oldukları katkıların dikkate alındığına dair bir hususa rastlanılmıyor. İşte reformlara gösterilen bu toplumsal direncin bir kısmı da –yardımların oranlarından ziyade– bu hususlara değinilmemiş olmasından kaynaklanıyor: Axel Honneth’in de dediği gibi, “insanlar kişisel özelliklerinin takdir edilmesi gerektiğine inandıklarından, kişiliklerini hiçe sayan kurumsal işlemlerin adaletsiz olduğunu düşünüyorlar” (Honneth in Fraser/Honneth 2003: 156).

4. Sadece “etkinleştiren” değil, aynı zamanda “etkin” bir devlet anlayışı

Orta sol politikaların üstesinden gelmesi gereken sorunlardan biri de, orta solun devletle olan ilişkisini

⁴ Antony Giddens bundan birkaç yıl önce bir saptama yaparak, New Labours politikalarının tamamen “en alttakiler” üzerinde yoğunlaştığını ve sisteme entegre olmakla beraber, aynı zamanda da son yıllarda yaşanan ekonomik ve toplumsal değişimlerden zararlı çıkan bir üst sınıfı dikkate almadığını ifade etmiştir.

yeniden belirleme ve devletin düzenleyici gücünden ileride ne amaçla ve ne şekilde yararlanmayı düşündüğünü seçmenlerine açıkça anlatma gerekliliğidir. Son yıllarda bu alanda da devlete karşı şüpheli bir yaklaşım hâkim oldu: “Devletin başarısızlığının” sürekli olarak Batılı ekonomilerin ve toplumların ana sorunu olarak gösterilmesine dayalı neoliberal söylem, orta sol partileri de derinlemesine etkiledi. Buna tepki olarak da “Üçüncü Yol” a özgü bir devlet anlayışı geliştirildi. Devlet kamusal mal ve hizmetlerin ve siyasi olarak arzulanan sonuçların ortaya çıkarılmasında belirleyici aktör olmaktan çekilerek, bunların somut uygulamasını ve gerçekleştirilmesini mümkün olduğu kadar sözde çok daha verimli olan serbest piyasaya ve “sivil topluma” devretti (Blackwater 2009). Devlet özelleştirmeler aracılığıyla her düzeydeki mal ve hizmet üretiminden geri çekildi. Ancak burada belirtilmesi gereken husus, özelleştirme ateşinin asla Üçüncü Yol’a özgü olmadığı, aksine çok yaygın bir uygulama olduğudur: Nitekim Jospin hükümeti Fransa’da kendisinden önce ve sonraki burjuva hükümetlerine kıyasla çok daha fazla kamu mülkiyetini özelleştirmiştir.

Finans kapitalizminin yaşadığı kriz, devletin başarısızlığını Batılı piyasa ekonomilerinin yegane gerçek sorunu olarak kabul eden görüşü de muhtemelen şimdilik ortadan kaldırmış oldu. “The mother of all meltdowns” (Martin Wolf) gerçekleşti ve banka sektörünün kurtarılmasının maliyeti daha yıllarca yük oluşturacak. Yirmi yıldır devam eden özelleştirme politikalarında bugün varılan noktaya bakıldığında, aslında net bir bilançoya ulaşılmadığı görülüyor. Devlet tekellerinin yerini özel sektör tekellerinin (veya oligopollerinin) almasının mutlak olarak hizmet kalitesini ve bunların fiyat-performans oranını düzeltmiş olduğu söylenemez. Bunu İngiliz tren yolcuları veya Alman elektrik tüketicileri de onaylayacaktır. Özelleştirme girişimleri çoğu kez ücretlerin ve çalışma koşullarının olumsuz yönde etkilenmesine, iş ilişkilerinin esnekleşmesine, sosyal sigorta zorunluluğu olan işyeri sayısının azalmasına ve personel kısıtlamalarına neden oldu (Hirschel 2009: 281-282). Kamu denetleme kurumları da birçok alanda rekabetin ve yaygın temel gereksinimlere ilişkin hizmetlerinin güvence altına alınması hususunda yetersiz kaldı. Çevre koruma önlemlerinin –özellikle de yerel yönetimler düzeyinde– özel sektör işletmelerine kabul ettirilmesi, kamu kuruluşlarına kabul ettirilmesinden çok daha zor oluyor.

Piyasanın tekrar şiddetli bir şekilde çöküşü devletin rolüne ilişkin soruyu bir kez daha gündeme getirdi. Sol politikaların etkin devlet anlayışına dayalı çağdaş bir anlayış sunmak için bu anı çok iyi değerlendirmesi gerekiyor: Çağdaş anlayış, kamu yararının korunmasına yönelik hedeflerin mümkün olduğu kadar etkili bir şekilde takip edilebilmesi için gerekli olan kaynakları sunabilecek bir etkin devlet modelini içermesi gerekiyor. Ayrıca söz konusu etkin devlet anlayışının ödemelerle katkı sağlayan “normal halkı” dikkate alması gerekiyor, zira bu kesim artık lütuflarından yararlanmadığı ve finansmanında zenginlerin katılım oranının giderek azaldığı bir sosyal transfer devletine daha fazla maddi destek vermek istemiyor.⁵ Bu anlayış kapsamında devletin yerel ve ulusal düzeylerde üstleneceği görevlerin ve ağırlıklı konuların somut olarak belirlenmesi gerekiyor. Bunlar sosyal konut yapımından şehirci ulaşım hizmetlerine, şehirlerdeki yoğun yerleşim merkezlerinde başlatılacak Car-Sharing uygulamalarından kooperatiflerin desteklenmesine kadar uzanabilir. Özellikle nüfusun giderek yaşlandığı toplumlarda kişiye yönelik hizmetler alanında devlet tarafından sunulabilecek hizmetler açısından ciddi bir potansiyel söz konusudur. İskandinav ülkelerinde sunulan kamu hizmetleriyle bir kıyaslama yapılacak olursa, Batı Avrupa’nın birçok yerinde bu alandaki potansiyelin henüz kullanılmamış olduğu görülecektir. Bu şekilde belki devlet sosyal sigorta zorunluluğu olan yeni iş olanakları yaratarak veya iş olanaklarını koruyarak daha uygun ücretlendirme yapmayı ve taşeron firma uygulamalarından ve güvencesiz istihdam koşullarından vazgeçerek çalışma koşullarının ve ücretlerin en çok bozulduğu istihdam alanı olan hizmet sektöründe yeniden standartlar oluşturabilmeyi başaracaktır.

Ancak tüm bunlar ne pahasına olursa olsun kamu işletmeleri oluşturulmasına yönelik bir çağrı değildir. Bu konuda geçmişte edinilen deneyimlerin her zaman olumlu olmadığı –ki burada eyalet bankalarını hatırlatabiliriz– yaşanan banka krizinde de görülmüştür. Kamu kuruluşlarının tabu olmaktan çıkartılıp, sol

⁵ Bu konuda Cameron, Merkel ve Sarkozy gibi “yeni” Muhafazakârların önümüzdeki yıllarda sosyal devlete yönelik stratejilerinin esasının da dikkate alınması gerekecek. Muhtemelen sosyal devleti kısıtlayıcı bir “neoliberal” saldırı hedeflemeyecek, sosyal devletin esaslarını koruyacak, ama aynı zamanda da muhafazakâr ve liberal partilerin seçmenlerinin finansman yükünü hafifletecek bir siyaset uygulayacaklardır.

politikaların araçları arasında meşru yerini alması gerekir. Sol politikaların kooperatifler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşları (non-profit sector) son yıllarda olduğundan daha fazla ciddiye alması çok daha önemlidir (Rickens 2009). Devlet ve kârlılık arasında, çevreye, insanlara ve topluma yararlı olacak ekonomik girişimler açısından büyük potansiyel taşıyan üçüncü bir seçenek daha mevcuttur.

5. Ekonomizmin ötesinde: İyi bir toplum nasıl olmalıdır?

İtalyan kültür felsefecisi Raffaele Simone kısa süre önce yayınlanan kitabında, sol politikaların fedakârlığa ve paylaşımaya dayalı ideolojilerinin günümüzde hâkim olan tüketimcilikle çelişkiye düştükleri için, artık çoğunluğa hitap edebilecek güce sahip olmadıklarını ve bundan böyle geleceğin –en iyi örneğini Silvio Berlusconi iktidarının oluşturduğu– şeklen demokratik bir hazcı kapitalizmin yarattığı “şevkatli bir canavara” ait olacağını belirtiyor (Simone 2008: 19; Hillebrand 2009). Bu tezde doğru olan şey, artık bireylerin kimliklerinin tüketim toplumları içindeki konumlarıyla tanımlanıyor olmasıdır. Buna göre gerçek bir toplumsal aidiyet öncelikle kitle iletişim araçları ve reklamlar aracılığıyla “normal” olduğu telkin edilen –ve içeriği sürekli yenilenen– statü tüketimine katılım oranında belirleniyor. Zygmunt Bauman’a göre tüketimcilik salt “mutluluk” vaat ediyor: “The society of consumers is perhaps the only society in human history to promise happiness in earthly life, and happiness here and now and in every successive ›now‹; in short, an instant and perpetual happiness” (Bauman 2007: 44).

Sosyal demokrasinin tüketimcilik karşısında yaşadığı sorunlar, Simone’nin iddia ettiği gibi, sosyal demokrasinin tüketim toplumlarının hazcılığının karşısına mutsuz bir fedakârlık ideolojisiyle çıkmasından ve insanları statü kazandıran “hazcı tekdüzelikten” ve bunun getirdiği anlık gereksinim tatmininden kurtarmak istemesine dayanmıyor. Asıl sorun orta sol görüşlerin tüketimciliğin getirdiği tek boyutlu insan ve toplum modelini büyük ölçüde devralmış olmasından kaynaklanıyor. Buna göre artık teknolojik ilerlemeler ve verimlilik artışı insanların hürriyetinin artması ve insanların maddi gereksinim tatmininin getirdiği baskılardan kurtarılması için kullanılmıyor, bunlar sadece ekonomik performansın, yani maddi malların tüketiminin sürekli olarak artırılması için araç

oluşturuyor. “Ekonomik büyümenin” orta solun fetiş kavramı haline gelmesi ve toplumsal “ilerlemenin” ekonomik veriler olarak ele alınması da tesadüf eseri olmadı.

1990’lı yıllarda sol hükümetler ekonomizm düşüncelerin tutsağı haline gelerek, insanların yaşam kalitesine ve ruhsal mutluluğuna ilişkin sorunlarla neredeyse hiç ilgilenmediler. İnsanların mutluluğu ve memnuniyeti için nelerin gerekli olduğuna, “iyi bir yaşam” için hangi toplumsal koşulların sağlanması gerektiğine ilişkin sorular uzun bir süre hiç gündeme getirilmedi. Turbo-kapitalizmin ve Bauman’ın tanımladığı “akışkan modernizmin” olumsuz yönlerini oluşturan istikrarsızlık ve kötüleşen yaşam koşulları, toplumun derinliklerine kadar işlemiş olan statü kaybı ve sosyal düşüş endişeleri, vatansız ve kimliksiz kalma korkusu, iş yükünün ve işyerinde performans baskısının artması, stres ve yetersizlik endişesi, uyuşturucuların ve ruhsal tedavi ilaçlarının kullanımının artması gibi hususlar nadiren dikkate alındı ve hiçbir zaman siyasetin gündemine getirilmedi (Bauman 2000). Son yıllarda sol politika uygulamalarında bireysel özgürlük, sosyal ve ailevi ilişkiler için quality time kazanılması veya insanların kendilerini gerçekleştirme potansiyellerini değerlendirebilmeleri gibi hususlara ciddiyetle eğilinmedi.

Birçok araştırmanın –özellikle de Richard Layard tarafından yapılan araştırmaların– maddi refahın mutluluk için yeterli olmadığını nispeten net bir şekilde kanıtlamış olduğu düşünülürse, söz konusu hususların uygulanan politikalarda dikkate alınmamış olması daha da şaşırtıcı olmaktadır. Batı Avrupa ülkelerinde çoktan aşılış bulunan bir tüketim düzeyinin dışına çıktığımızda, kişisel mutluluk için gerekli olan koşulların maddi ve finansal zenginlikten bağımsız olduğu görülüyor: Tüketim mutlu etmiyor. Mutlulukta etkin olan koşullar maddi üretimden adil bir pay alabilme duygusuna bağımlı bulunuyor: Adaletsizlik mutsuz ediyor (Layard 2005).

Güvenceli iş, fiziksel ve ruhsal sağlık, aidiyet hissi veren sosyal ilişkiler, anlam kazandıran bir dünya görüşü, zarar görmemiş bir çevre ve özgürlükçü toplum düzeni – empirik araştırmalara göre– insanların mutluluğu ve memnuniyeti için en önemli faktörleri oluşturuyor (Haubl 2009: 3-8). Sol hükümetlerin son yıllarda bu konularda herhangi bir çaba gösterdiklerini, en iyi niyetle bile iddia edemeyiz. İşgücü piyasası reformlarının, kuralsızlaştırma (deregülasyon) ve

esneklik söylemlerinin bu açıdan bakıldığında toplumsal huzura katkı sağladıklarını söylemek pek mümkün değildir. Aynı husus (sol) liberal elitlerin hemfikir oldukları diğer hususlar için de geçerlidir. Örneğin Robert Putnam'ın etnik çeşitliliğin yarattığı sonuçlara ilişkin görüşleri bizim için ne anlama geliyor? Putnam'ın (istemeye istemeye) tespit etmiş olduğu gibi, etnik çeşitlilik çoğaldıkça güven, sosyal sermaye ve insanlar arasındaki ilişkiler azalıyor. Etnik heterojen toplumlarda yaşamın tüm alanlarını olumsuz yönde etkileyen bir sosyal yalıtılmışlık "anomi"si hâkim oluyor. Putnam'ın görüşüne göre etnik çeşitlilik, beraberinde "less happiness and lower perceived quality of life" getiriyor (Putnam 2007: 150).

Avrupa'da sosyal demokrasi bu hususları şu ana kadar tartışmaların dışında bırakmış bulunuyor. Aslında tüketimciliğin mutluluk vaadi karşısına iyi bir toplum vizyonuyla çıkmak gerekiyor: Böylesi bir toplumda özgürleşmiş bireylerin doyumlu ve "mutlu" bir yaşamı gerçekleştirebilmek için gerekli zamana ve kaynaklara sahip olabilmeleri gerekiyor. 1776 yılında imzalanan Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer alan, insanların "pursuit of happiness" hakkı en önemli siyasi ilkelerden biridir. Post-prodükivist çağda hedeflenen insan modeli işte buna yönelik olmalıdır: Hangi toplum modeli, tüketimciliğin mi, yoksa maddi güvencesi sağlanmış zaman sahibi nispeten eşit bir yurttaşlar toplumu mu, insanların mutluluğu ve ekolojik açıdan sürdürülebilir bir toplum için gerekli olan çerçeve koşullarını yaratabilecektir?

6. Daha fazla demokrasi talebi

Orta sol söylemlerde en büyük boşluğu hiç şüphesiz ki, temsili demokrasinin meşruiyet krizi karşısında sessiz kalınması oluşturuyor. Yapılan neredeyse tüm anketler, mevcut siyasi katılım yöntemleriyle siyasetin belirlenmesinde ve devlet girişimlerinde etkili olduklarını düşünenlerin toplum içinde çok küçük bir azınlık oluşturduğunu ortaya koyuyor. Özellikle de orta solun seçmenleri bu konuda çok şüpheli bir yaklaşım sergiliyor: Forsa tarafından 2009 yılının Mayıs ayında yapılan bir ankete göre, seçimler aracılığıyla siyasetin belirlenmesinde etkili olduklarını düşünen Almanya'daki işçilerinin oranı yüzde 0 –yani yüzde sıfır- düzeyinde bulunuyor.

Temsili demokrasiye yönelik bu güven krizi son yıllarda daha da arttı. AB'nin çok düzeyli bir siyasi sistem oluşturmuş olması ve buna bağlı olarak da ulusal, bölgesel ve yerel parlamentoların güçlerinin ellerinden alınmış olması, güvensizliği muhtemelen daha da artırmış oldu. Ancak burada Colin Crouch tarafından "post-demokrasi" kavramı altında özetlenen süreçler daha da fazla önem taşıyor: Savaş sonrası dönemin şekillenmesinde Batılı demokrasilerin siyasi güçler paralelkenarında ek bir kolektif temsil birimi oluşturan –kiliseler ve sendikalar gibi– büyük toplumsal kurumların önemini ve etkisini kaybetmiş olması, siyasetin profesyonelleşmesi, buna bağlı olarak siyasetçilerin geldiği kanalların ve geldikleri sosyal sınıfın daralmış olması, siyaset ve halk arasında aracılık yapan halk partilerinin çöküşü ve onların yerini kitle iletişim araçlarının tek yönlü iletişiminin alması ve ulusaşırı elit ideolojilerin yükselişine dayalı olarak icracı elitlerin kültürel açıdan –giderek- ulusal bağlamlardan kopmasını bu süreçler arasında sayabiliriz (Crouch 2004). Elbette Crouch'un tanımlaması tek yönlüdür. Kadınların bastırılmış konumu, devlet kurumlarının hukuk devletinin gerektirdiği denetimleri yeterince gerçekleştirememesi, sistemi eleştiren görüşlerin ele alınma şekli, cinsel ve kültürel azınlıklara uygulanan ayrımcılık dikkate alındığında savaş sonrası toplumdaki ideal bir "demokrasi fırsatının" oluştuğunun adeta göklere çıkartılması biraz şaşırtıcı oluyor. Gerçekten 1950'li yılları mı özleyüyoruz? Buna rağmen Colin Crouch tarafından yapılan gözlemlerin büyük bölümü doğrudur. Gerek kamuoyu araştırmaları gerekse sosyolojik analizler Crouch'un görüşlerinin doğruluğunu destekliyor: Birçok insanın yaşama ilişkin görüşlerinde nispi bir acizlik, kendi yaşamı üzerindeki kontrolü kaybetmiş olma hissi, piyasanın anonim güçlerine, "maddi koşulların baskısına" ve giderek halktan uzak noktalara kaydırılmış bir politikaya teslim olmuşluk duygusu hâkim oluyor (Sennett 2006).

Geleneksel parlamenter ve bürokratik sistemlerin kabulüne ilişkin olarak ortaya çıkan kriz karşısında verilen en önemli tepki Jürgen Habermas tarafından da örneklerle açıklanmış olan müzakereci politika anlayışları oldu. Toplumdaki uzmanlık bilgilerinin sistemli bir biçimde siyasi formülasyonların eşmerkezli dairelerine dahil edilmesi elbette önemli bir adım oluşturuyor. Ancak siyasetin sosyal temsil konusundaki yetersizliği yukarıda söz edilen gelişmeleri değiştiremedi. Aksine: "Sıradan vatandaşların" siyasi müzakere arenaları dışına itilmesi bu yöndeki gelişmeleri daha da belirgin hale getirdi. Daha güçlü şekilde ifade edilen sosyal

menfaatler bu forumlarda, sıradan halkın daha zayıf şekilde bir araya getirebildiği ve daha zayıf bir şekilde organize edebildiği menfaatlere kıyasla çok daha etkin oluyor. Nancy Fraser'ın görüşlerini eleştiren Axel Honneth siyasi sorunların algılanmasının medyanın filtre işlevine ve yayımlanan görüşlere ne denli bağlı olduğuna değinerek, bu mekanizmanın "günlük sefaletin büyük bölümünü" kamusal tartışmalarının dışında bırakılmasına neden olduğunu belirtiyor (Honneth in Fraser/Honneth 2003: 140). Aynı zamanda uzmanlara yönelik government by commission da güncel siyasi yaşamda parlamentoların rolünün daha da azaltılmasına neden olmuş bulunuyor.

Burada çok net bir şekilde ortaya çıkan soru, vatandaşlar tarafından giderek daha şüpheli bir yaklaşımla ele alınan low-intensity-demokrasinin 21. yüzyıl toplumları için ne denli uygun olduğudur. Bunun aksini gösteren birçok husus sayılabilir: Halkın eğitim ve bilgi düzeyi, "refleksif" modern çağdaki politikaların ve ve bu politikalarla alınan kararların özellikleri, vatandaşların daha fazla katılım yönündeki talepleri, hâkim olan toplumsal söylem ve kitle iletişim araçlarının etkin olduğu bir çağda siyasetin giderek "kutsallığını yitirmesi". Geçmişte hiçbir dönemde insanlar bugünkü kadar iyi bir eğitim ve bilgi düzeyine sahip olmamıştı: Örneğin Almanya'da lise mezunlarının oranı 1945 yılından 2008 yılına kadarki dönem içinde % 5'ten % 45'e yükseldi. Fransa'da bu oran % 60'ı aşmış bulunuyor. Dünya genelinde bilgi aktarımı ve bilgiden yararlanma olanağı hiçbir zaman internet çağında olduğu kadar gelişmemişti. Web 2.0 ile oluşan yeni iletişim ağları kitle iletişim araçlarının ve medya şirketlerinin denetim ve norm belirleme güçlerinin dışında yepyeni bilgi alışverişi ve kamuoyu oluşturma yolları yarattı. Daha 1990'lı yıllarda James Rosenau güzel bir kavram olan "society of the smart people" kullanmaya başlamıştı. Temsili demokrasiye yönelik endişeler muhtemelen bu "akıllı insanların" artan siyasi söz hakkı taleplerinin hâlâ büyük ölçüde Beck'in tanımladığı "alt-politika" (Sub-Politik) içine itilmiş olmasının yarattığı memnuniyetsizliği de içeriyor. İnsanların aktif siyasi söz hakkı olanaklarından vazgeçmeye zorlanması aynı zamanda son yıllarda ortaya çıkan önemli ideolojik gelişmelerle de çelişki oluşturuyor: Son yıllarda bireyleri sürekli olarak kişisel "potansiyellerini" gerçekleştirmeye zorlayan yeni bir "girişimci" insan modeli oluşmuş bulunuyor. Bireylerinin "yaşam sürdürme şekillerini tamamen girişimcilik davranışlarına göre yönlendirmesinin ortak bir kaçış noktası oluşturduğu" bir toplum, özellikle siyasi alanda

bireylerin kendilerini yönlendirme potansiyellerinin harekete geçirilmesinden neden vazgeçsin (Bröckling 2007)?

21. yüzyılın "society of the smart people" olarak adlandırılan toplumları için demokrasinin en uygun şekli, halkın katılım olanaklarını büyük ölçüde genişletecek bir demokrasi olacaktır (düzgün bir organizasyonda "fazla sayıda insanın az sayıda insandan daha akıllıca davrandığı" varsayımıyla da olsa) (Surowiecki 2004). Burada en önemli husus –yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde- doğrudan demokrasi unsurlarının güçlendirilmesi olmalıdır. Bunun için değişik yollar mevcuttur: Bunların arasında referandumlar, tabandan gelen yasa teklifi inisiyatifleri (İsviçre ve Kaliforniya'daki gibi), bazı siyasi kararlarda halk oylamasına gidilmesi, resmi görevlilerin veya halk tarafından seçilmiş siyasi temsilcilerin nitelikli çoğunluk kararıyla görevden alınması ("recall"), yönetimin tüm kademelerinde çerçeve bütçelerinin doğrudan oylanması ve –birçok ülkede uygulamaya konulmuş olduğu gibi- şehir ve belediye bütçelerinin doğrudan hazırlanmasını sayabiliriz. Esas hedef, kişilerin seçiminden siyasetin içeriğinin belirlenmesine kadar uzanan alanda demokratik katılımın niteliğinde önemli bir ilerleme kaydedebilmektir (Batt 2006). Belirtilen doğrudan demokratik unsurların yanısıra temsili demokrasilerin kemikleşme eğilimini yavaşlatabilecek başka önlemler de mevcuttur. Philippe Schmitter 2005 yılında Avrupa Konseyi'nin isteği üzerine Avrupa'da demokrasinin geleceğine ilişkin olarak bu tür önerileri içeren bir "Green Paper" hazırladı. Söz konusu raporda, çocuklara –ebeveynleri aracılığıyla kullanılacak- oy hakkı verilmesinden önemli yasa tekliflerine ilişkin vatandaş jürilerinin oluşturulmasına, resmi makamlar için doğrudan seçim yapılmasından seçmenler için vergi makbuzu uygulaması başlatılmasına (böylelikle sivil toplum örgütlerine yapılacak sübvansiyonlarda vatandaşlar da söz sahibi olacak) kadar uzanan değişik önerilere yer veriliyor. Batı Avrupa'nın yaşlanan demokrasisine ek bir dinamizm kazandırabilecek bu önerilerin incelenmesinde yarar olacaktır (Schmitter/Trechsel 2005).

7. Sonuç

Çağdaş bir sosyal demokrat proje neoliberalizmin savunduğu ekonomizme dayalı insan modelinin karşısına –vatandaş olarak, "çalışan" olarak, özel ve

kamusal yaşam alanında özel kişi olarak ve hatta tüketici olarak- hür iradesiyle hareket edebilecek yurttaşlara dayalı özgün ve ilerici bir vizyonla çıkmalıdır. Halkın sosyal ve siyasi açılardan güçlendirilmesini (empowerment) hedefleyen böyle bir strateji, doğrudan demokrasi yoluyla siyasi katılımın artmasını, çalışanların ekonomik durumlarının düzeltilmesini, tüketici haklarının artmasını ve işyerinde söz hakkı verilmesini de içerir. Seçkinlerin ekonomik gerekçelere dayandırdıkları küreselleşme ve halkın geniş kesimlerinin başka antropolojik faktörlere dayandırdıkları “komüniteryan” talepler arasındaki ikilem siyasi alanda bugüne kadar olandan farklı şekilde yansıtılmalıdır. Aynı husus ekonomik büyüme fetişizminin ekolojik sonuçları için de geçerlidir.

Böyle bir programı hazırlamak asla kolay olmayacaktır, ama bu hususlara uygun bir program hazırlanmadığı takdirde sosyal demokrat partiler orta vadede bir tür “Godesberg-öncesi” durumun içinde sıkışıp kalacaklardır: Prensip olarak çoğunluk gücüne sahip, ama gerçekte iktidardan giderek daha uzaklaşan. Aynen bugün olduğu gibi 1950’li yıllarda da, çoğunluk gücüne dayanan, aynı zamanda devlet müdahalesini kabul etmeyen bir laissez-faire-kapitalizmini reddeden, sosyal devlet modeli üzerinde uzlaşım sağlanmıştı. “Sosyal demokrasi anının” gelmiş olmasına rağmen, Batı Avrupa’da sağ partiler hâkimdi. Sağ partiler sosyal devlet anlayışının ve Keynesçi düşünce şeklinin unsurlarını politik söylemlerine entegre edebilmiş, oysa sol partiler ataerkil-burjuva “refah devleti” vaadinin karşısına aynı ölçüde halk desteği görebilecek bir toplum modelini çıkartmayı başaramamışlardı. O yıllarda antikomünizm “küçük insanların” ve işçi kesiminin derinliklerine kadar işleyerek, sol karşıtı tepkiler yaratmıştı. Günümüzde çokkültürlülük ve göç konuları karşısındaki tepkilerin de çok farklı olmadığı dikkat çekiyor: Patrick Diamond ve Roger Liddle bu hususa ilişkin olarak şu yorumu yapıyorlar: “The return of the economy to the forefront of political debate can only temporarily conceal serious tensions and unresolved dilemmas in the social democratic coalition between what we term ›cosmopolitan‹ and ›communitarian‹ world views” (Diamond/Liddle 2009: XIV).

Bu –ve diğer- çözülmemiş ikilemler ancak orta sol partilerin siyasi programlarına yönelik olarak yapacakları ciddi çalışmalarla aşılabilecektir. Bu doğrultuda bir yenilenme girişimi gerçekleştirilmediği takdirde uzun vadede olacaklar hakkında hayal kurmak yersiz olacaktır: Siyasi örgütler de ölümlüdür.

Kaynakça

- Alesina, Alberto; Glaser, Edward; Sacerdoce, Bruce** (2001): Why doesn't the USA have a European type Welfare state? Harvard Institute for Economic Research, Cambridge / Mass., November 2001.
- Batt, Helge** (2006): Direktdemokratie im internationalen Vergleich, APuZ 10/2006: 10-17.
- Bauman, Zygmunt** (2007): Consuming Life, Cambridge.
- Bauman, Zygmunt** (2000): Liquid Modernity, Cambridge.
- Beck, Ulrich** (1993): Die Erfindung des Politischen, Frankfurt am Main [Türkçesi: Siyasallığın İcadı, çev. Nihat Ülner, İstanbul, 1999].
- Beck, Ulrich** (1986): Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne, Frankfurt am Main.
- Birnbaum, Norman** (2003): Nach dem Fortschritt, Stuttgart /München.
- Blackwater, Bill** (2009): Utopianism, liberalism and the left, Renewal, 117, Mai 2009.
- Bontrup, Heinz-J.** (2006): Keynes wollte den Kapitalismus retten, FES, Internationale Politikanalyse, Berlin.
- Bröckling, Ulrich** (2007): Das unternehmerische Selbst, Frankfurt am Main.
- Cohen, Daniel** (2006): Trois leçons sur les sociétés postindustrielles, Paris.
- Crouch, Colin** (2004): Post-Democracy, Cambridge.
- Diamond, Patrick; Liddle, Roger** (Hg.) (2009): Beyond New Labour, London.
- Dubet, François** (2009): Le travail des sociétés, Paris.
- Fehr, Ernst; Bernhard, Helen; Fischbacher, Urs** (2006): Group Affiliation and Atruistic Norm Enforcement, The American Economic Review, Nr. 2, 2006: 217–221.
- Fehr, Ernst** (2009): Interview, ZEIT Magazin, Nr. 31, 23.7.2009
- Fehr, Ernst; Henrich, Joseph; Boyd, Robert; Bowles, Samuel; Camerer, Colin; Gintis, Herbert; McElreath, Richard** (2001): In Search of Homo Economicus: Behavioral Experiments in 15 Small-Scale Societies, American Economic Review, Mai 2001.
- Gauchet, Marcel; Winock, Michel** (2008): Une année de sarkozysme, Le Débat, septembre 2008.
- Goodhart, David** (2004): Too diverse? Prospect Magazine No. 95, Februar 2004.
- Haubl, Rolf** (2009): Wahres Glück im Waren-Glück? APuZ, No. 32/2009: 3–8.
- Hirschel, Dierk** (2009): Die Bilanz der Privatisierung, WSI-Mitteilungen 5/2009: 281–282.
- Habermas, Jürgen** (1999): Die Einbeziehung des Anderen, Frankfurt am Main [Türkçesi: „Öteki“ Olmak, „Öteki“yle Yaşamak, çev. İlknur Aka, İstanbul, 2002].
- Honneth, Axel (1994): Kampf um Anerkennung, Frankfurt am Main.
- Fraser, Nancy; Honneth, Axel (2003): Umverteilung oder Anerkennung? Frankfurt am Main.
- Kahneman, Daniel; Krueger, Alan B. (2006): Developments in the Measurement of Subjective Well-Being, Journal of Economic Perspectives. Vol. 20. Nr. 1. Winter 2006: 3–24.

Hillebrand, Ernst (2007): Zwischen alten Rezepten und neuen Herausforderungen: Die europäische Linke muss sich neu orientieren, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin.

Hillebrand, Ernst (2009): Le consommateur et le citoyen, *Le Débat*, Nr. 156, Paris, September–Octobre 2009.

Honneth, Axel (1994): Kampf um Anerkennung, Frankfurt am Main.

Fraser, Nancy; Honneth, Axel (2003): Umverteilung oder Anerkennung? Frankfurt am Main.

Kahneman, Daniel; Krueger, Alan B. (2006): Developments in the Measurement of Subjective Well-Being, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 20, Nr. 1, Winter 2006: 3–24.

Kriesi, Hans-Peter; Grande, Edgar; Lachat, Romain; Dolezal, Martin; Bornschier, Simon; Frey, Timotheos (2005): Globalization and the transformation of the national political space: six European countries compared. *European Journal of Political Research*, 45(6), 2005: 921–956.

Layard, Richard (2005): Happiness is back, in *Prospect Magazine*, Nr. 108, März 2005.

Meda, Dominique (2009): Quel progrès faut-il mesurer, *Revue Esprit*, Juni 2009.

Miegel, Meinhard; Wahl, Stefanie; Schulte, Martin (2008): Von Verlierern und Gewinnern. Die Einkommensentwicklung ausgewählter Bevölkerungsgruppen in Deutschland, Bonn, Institut für Wirtschaft und Gesellschaft, Juni 2008.

Neugebauer, Gero (2006): Politische Milieus in Deutschland – die Studie der Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin / Bonn.

OECD (2008): *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, Paris.

Putnam, Robert (2007): E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century, *Scandinavian Political Studies*, Vol. 30, No. 2, 2007.

Rickens, Christian (2009): Genossen, gründet Genossenschaften, *Berliner Republik*, 4/2009.

Rosenau, James (1997): *Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World*, Cambridge.

Schmitter, Philippe C.; Trechsel, Alexander H. (Coord.) (2005): *The Future of Democracy in Europe: Trends, Analyses and Reforms*.

A Green Paper for the Council of Europe, Straßburg 2005; http://www.coe.int/t/e/integrated_projects/democracy/05_key_texts/02_green_paper/gp_01.asp#TopOfPage

Sennett, Richard (2004): *Respekt im Zeitalter der Ungleichheit*, Berlin [Türkçesi: *Saygı: Eşit Olmayan Bir Dünyada*, çev. Ümmühan Bardak, İstanbul, 2005].

Sennett, Richard (2006): *The Culture of the New Capitalism*, London [Türkçesi: *Yeni Kapitalizmin Kültürü*, çev. Aylin Onocak, İstanbul, 2009].

Simone, Raffaele (2009): Pourquoi l'Occident ne va pas à gauche, in *Le Débat*, 156, Septembre–Octobre 2009.

Surowiecki, James (2004): *The Wisdom of the Crowds – Why the Many are smarter than the Few*, New York.

Walter, Franz (2008): *Baustelle Deutschland*, Frankfurt am Main.

Hillebrand, Ernst (2007): Zwischen alten Rezepten und neuen Herausforderungen: Die europäische Linke muss sich neu orientieren, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin.

Hillebrand, Ernst (2009): Le consommateur et le citoyen, *Le Débat*, Nr. 156, Paris, September–Octobre 2009.

Yazar Hakkında

Dr. Ernst Hillebrand Friedrich-Ebert-Stiftung Paris Bürosu temsilcisidir. Metnin kısa bir versiyonu "Neuen Gesellschaft/ Frankfurter Hefte" isimli yayının 11/09 numaralı baskısında bulunabilir.

Almancadan Türkçeye çeviren : Süheyla Ababay

Künye

Friedrich-Ebert-Stiftung
Cihannüma Mahallesi Mehmet Ali Bey Sk. 10/D5
34353 Beşiktaş-Istanbul
Türkiye

Tel: +90 212 310 82 37
contact@festr.org
www.festr.org

Sorumlu : Michael Meier
© FES Türkiye, 2010